

Kováts István

**Jelentés a visegrádi Ágasház területén,
2005-ben folytatott megelőző feltárásról**

2012

MÁTYÁS KIRÁLY MÚZEUM
VISEGRÁD

A visegrádi királyi palota közelében elterülő nagy parkoló mellett, a Makovecz Imre által tervezett, de több éve leégett, Ágasház-nak nevezett idegenforgalmi fogadóépület és étterem helyén, ma a Sirály Étterem és Szálloda Kft. tulajdonában levő telken, egy új turisztikai fogadóépület építése miatt folytattunk megelőző feltárást.

A 2005. augusztus 25 – november 8. között folyt régészeti feltárást előkészítő munkálatok is megelőzték. Július közepétől munkagépekkel megkezdték a területet borító legújabbkori feltöltés és az itt 1999 októberében leégett „Ágasház” alapozásának elhordását és tükörfelület létrehozását régészeti szakfelügyelet mellett. Ebben a felső, átlagosan 1–1,5 m vastag rétegben semmilyen lelet, vagy régészeti jelenség nem volt.

Augusztus 22-től kezdtük meg a terület keleti szélén egy átlagosan 3 m széles, 30 m hosszú, É–D irányú kutatóárok kialakítását. Ezt a hét folyamán a tükörfelületről számítva helyenként

2,7 – 3,5 m mélyen ástuk ki; betöltése átlagosan 2,5 m mélységig csak legújabbkori feltöltést, építési törmeléket és szemetet tartalmazott, alatta pedig az árok teljes É-i felületében egységes, szürke agyagos, minden bizonnyal áradási szint következett, amelyből lelet egyáltalán nem került elő.

A terület DK-i sarkától indulva egy újabb K-NY-i irányú, szintén 3 m széles gépi árokkal vizsgáltuk a telek D-i oldalát. Az árok középtáján, 2 m mélységben – az itt is megfigyelt újkori feltöltődések alatt – kevert, szemcsés, középkori leleteket (elsősorban kerámiát és állatcsontokat) bőven tartalmazó rétegsorra bukkantunk. Ezt a rétegsort NY-i és É-i irányba követtük, majd a É-i irányba a terület teljes szélességében rábontást indítottunk.

Az augusztus 29. – november 8. között folytatott leletmentés során mintegy 500 m² - es területet kutattunk meg. A fentebb említett, leleteket tartalmazó rétegsort követve, a terület DK-i felén hosszú, K-NY-i irányba elnyúló, mintegy

1. Az ásatási terület délkelet felől

2. Az ásatási terület kelet felől

2 m széles, árokszerű mélyedést lokalizáltunk, amely hatalmas mennyiségű leletanyagot tartalmazott. Ez a felület a szelvény NY-i fala alatt, már az ásatási területünkön kívül egyértelműen folytatódik. Ettől D-re, részben a D-i metszefal alatt kisméretű, ovális alaprajzú kemencemaradványt, (1. kemence) É-ra pedig egy K-NY-i irányba húzódó világossárga, letaposott felületet bontottunk ki. Az erősen lepusztult, helyenként habarcsfoltos, illetve zöldköves törmelékes – kősífrás objektum környékének tisztítása is igen gazdag leletanyagot eredményezett, egyértelmű cölöplyukat, vagy kőalapozást viszont nem találtunk.

Ettől a felülettől É-ra és DNY-ra (ez utóbbi részben a NY-i metszefal alatt) patakkövekből és kisméretű, domború felületű téglákból álló, nagyobb kiterjedésű omladékra letaláltunk. Ezt elbontva mindkét helyen patakkövekből, nagyobb szabálytalan formájú kövekből és téglákból rakott „U”- illetve patkó alakú kemence (kályha?) maradványt (2. és 3. kemence) talál-

tunk. A 2. számú kemence oldalának építéséhez nagyobb méretű faragott követ is felhasználtak. Mindkét objektum padkájának tapasztása jól kiégett, de nem volt különösebben vastag (átlag 5–8 cm). A tapasztásban kerámiát nem találtunk. Közvetlen közelükben előkerült ugyan néhány darab vörös színű kályhaszem-töredék, azonban nagyobb számban való előfordulásuk nem volt jellemző. (Érdekes, hogy lényegesen nagyobb mennyiségben kerültek elő kályhaszem-töredékek, sőt ép darab is a fentebb említett, leleteket igen nagy mennyiségben tartalmazó árokszerű mélyedés betöltésében).

A 2. számú kemencétől NY-ra, szinte közvetlenül az objektum mellett húzódó vörösre égett paticosos folt kibontásakor kiderült, hogy e helyütt egy korábbi kemence is állhatott. A 4. számú kemencének csak a padkája került elő, ez egyenletesen kitapasztott, jól kiégett volt. A tapasztott felületből csak egy apró, jellegtelen középkori kerámiatöredék került elő. A kemence felépítményéből semmi sem maradt meg; va-

lőszínűleg a 2. számú kemence kialakításakor szüntették meg, illetve bontották el.

A 2. számú kemencétől É-ÉK-re 2 m-re egy 4,5 m hosszan húzódó vastag, habarcsos, köves, tetőcserepes réteget lokalizáltunk; ebben viszonylag kevés középkori anyag mellett újkori – 19–20. századi – cserepek is voltak; valószínűnek tűnik, hogy ez a réteg már az újkori feltöltésekhez tartozik.

A terület északi – a 11. út felé eső oldalát – az ásás folyamán munkagépekkel folyamatosan bővítették. Ásási területünk a leendő épület határáig terjedt; az itt húzott K-NY-i irányú gépi árok teljes mélységében csak minimális mennyiségű újkori leletet tartalmazott. Az árok és a fentebb említett objektumok határolta mintegy 11 x 8 m-es területen szintén nagy mennyiségű patakkövet, egyéb kődarabokat és téglákat tartalmazó omladékréteg került elő. Ez alatt sötétbarna kevert, igen leletgazdag réteg húzódott.

Az idő rövidsége miatt e helyütt 1 m széles K-NY-i irányú átvágásokkal vizsgáltuk meg a

területet. Az omladékréteg, és a sötétbarna betöltődés alatt több helyen kemény, világossárga agygréteget találtunk, illetve egy helyen nagyobb, összefüggő habarcsos foltot. Az egész területen vékony, szürke agyagos bemosódásokat figyeltünk meg, valószínűleg egykori áradások nyomait. E helyütt is előkerült egy kemence (5. számú) alakja hasonló a 2, 3.-hoz, azonban tapasztásrétegét andezitkőből (nem patakkőből és téglából) épített felépítmény vehette körül. Ez utóbbinak csak nyomait találtuk meg.

Mivel egykori épületre utaló egyértelmű nyomot (cölöplyuk, alapozás stb.) itt sem találtunk, feltehető, hogy a patakköves réteg – és különösen annak délebbi fele – külső járószint, esetleg útfelület lehetett. Felszínének tisztításakor több vas patkót, kerámiadarabokat, állatsontokat találtunk. Átvágva itt is szürke agyag, illetve sötétbarna betöltés húzódott, amely azonban lényegesen kevesebb leletet tartalmazott, mint az attól É-ra (5. sz. kemence környéke) és D-re (2 – 3. számú kemencék) környéke.

3. A 2. számú kemence

4. A 3. számú kemence

Az ásatás igen gazdag leletanyagot eredményezett. Igen nagy mennyiségben került elő házikerámia, a legkülönbözőbb típusokból: fazekak, fazékfedők, korsók, poharak, kancsók, mécsesek, illetve ezek töredékei. Ezek egységesen a 14. századra keltezhetők és a korban használt edénytípusok szinte mindegyike megtalálható közöttük. Hasonló mennyiségben kerültek elő vastárgyak. Ezek között munkaeszközök (csákány, húsvágó bárd, olló), kések (köztük több parasztkés), valamint több tornyoslakat, ajtóvasalások, zárok, különböző méretű kulcsok, szögek, stb. is vannak. Feltűnő, hogy igen nagy számban kerültek elő sarkantyúk, (ép és töredékes darabok) és patkók. Találtunk egy zablatöredéket, egy egyszerű kialakítású trapéz alakú kovácsoltvas kengyelt és néhány rombusz alakú nyílhegyet is. Előkerült néhány, az egykori ruházathoz tartozó lelet – csörgőgombok, ruhadíszek, csillag formájú, rozettákkal

5. Kerámialeletek feltárás közben

6. *Összefüggő iszapréteg bontása az ásási terület északi felében*

díszített övcsat – valamint egy bordákkal tagolt pántgyűrű is.

Az éremleletek (összesen 6 db) megerősítik lelőhelyünk keltezését: a legkorábbi veret Nagy Lajos szerezsenfejes dénára, a legkésőbbi Zsigmond 14. század végi pénze. Előkerült egy szintén a 14. századra keltezhető, francia terü-

7. *Csillag formájú ruhakapocs*

8. *Sárgaréz sarkantyútöredék*

letről származó vagy francia veret mintájára készített zseton, valamint egy betűformája alapján szintén 14. századi, kisméretű, címeres velencei ólomplomba is.

A leletanyagot nagyszámú állatcsont – különösen sok halszálka és pikkely – valamint nagypátások hosszúcsont-töredékei egészítik ki.

Iparos tevékenységre vagy műhelyre utaló nyomot – egy öntőminta és egy öntőtégely-töredék kivételével – a lelőhelyen nem találtunk, mint ahogy nem került elő a 14. század második felénél korábbi, vagy későbbi települési nyom sem. Ezt egyébként Szőke Mátyásnak a jelenlegi ásási területünkől D-DK-re fekvő, a szomszéd telekhatáron folytatott 1964-es leletmentése is megerősíti; ott többek között középkori épületmaradványhoz tartozó tűzhely is előkerült, amelyet Nagy Lajos pénzei kelteztek.

Úgy tűnik erre a területre egyértelműen a 14. század második felében települtek és legkésőbb

9. *Velencei ólomplomba*

a 14–15. század fordulójáig használták. E viszonylag rövid időtartamon belül is több periódussal számolhatunk. A terület déli oldalán egy valószínűleg körülbelül kelet – nyugati (ÉK–DNY) tájolású, nagyobb méretű faszervezetes építmény – a kemencék és egyes leletek (zsindeleyszögek, ajtóvasalások, lakatok) alapján – lakóépület állhatott. Ennek megszűnése után, még a 14. század második felében, végén egy nem túl hosszú ideig működő kőfaragó-műhely települhetett ide; legalábbis ezt valószínűsíti a középkori szintben több helyen megfigyelt, néhol igen vastag kőszifrás feltöltés. Emellett az is elképzelhető, hogy a ház megszűnése után ezt a területet valamely, a közelben folyó építkezés felvonulási terepének használták. Erre a lelőhelyen foltokban megfigyelt, különböző kiterjedésű habarcsos – kötőmelékes felületek utalhatnak. Ez megmagyarázná azt a nagyfokú, ám még korabeli bolygatást, amelyet a területen megfigyeltünk (épület alapozásának, cölöplyukaknak stb. hiánya).

Arra nézve, hogy a királyi palota közelsége ellenére területünkön a 15. századból semmilyen objektum vagy lelet nem került elő, a Duna közelségén túl még egy magyarázat kínálkoz-

10. Négykaréjos díszű rézveretek

11. Öntőforma

hat. Antonio Bonfini „Decades...” c. művében megemlíti a palota környékének halastavait; ezek feltételezett nyomai Karpe Mihály királyi kamarai földmérő Visegrádot ábrázoló 18. századi térképén tűnnek fel. A térkép alapján ezeket a tavakat (vagy legalábbis szabályos alakú medencéket) nagyjából ásatási területünkre lehet lokalizálni.¹

A megelőző feltárás a tervezett épület helyén folyt. Ásatási területünk határait minden irányba ennek az épületnek határai szabták meg. A megásott területen kívül déli és nyugati irányba további településnyomokkal számolhatunk.

Az ásatáson a munkatárs Gróf Péter, a konzulensek pedig Buzás Gergely és Szőke Mátyás voltak. A múzeumból Iván László vett részt rendszeresen a feltárási munkákban. Az előkerült leletanyagot (kisleletek, vastárgyak, kerámia) Szőke Éva és Grósz Zsuzsanna restaurálták. Az ásatáson az ELTE régészhallgatói mellett az MNM Középfokú Műtárgyvédelmi Asszisztens tanfolyamának hallgatói is részt vettek; utóbbiak Gróf Péter és Gróh Dániel vezetésével szakmai gyakorlat keretében. Az előkerült leletanyagot Bárdi Bogáta egyetemi hallgató dolgozza fel szakdolgozata keretében.

¹ Buzás Gergely – Orosz Krisztina: A visegrádi királyi palota. Visegrád, 2010. 161.